

Dienst op zondag 8 oktober 2017
in de Doopsgezinde kerk in Almelo

Thema: Een kwetsbaar onderkomen

Orgelspel voor de dienst

Welkom en mededelingen
Aansteken van de kaars
Moment van stilte

Bemoediging

Onze hulp is de naam van de Ene,
die ons voor het licht gemaakt heeft,
die tot ons roept: 'wees licht,
wees aanwezig in mijn naam,
dan zal Ik er zijn als een dak boven je hoofd,
als een muur om je heen,
als grond onder je voeten '

Openingslied: Liedboek 276 – Zomaar een dak

Bij wijze van Kyriëgebed (uit: Dag van de vluchteling 2015, teksten en liederen)

Soms is een mensenleven
zo gekwetst,
dat brood niet meer verzadigt
en water niet meer laaft,
dat vuur niet meer verwarmt
en een huis niet meer herbergt.

Wonden worden soms alleen geheeld
als iemand het opbrengt
om voor een ander
brood en water
vuur en huis te zijn.

Er is veel vraag
naar zo een mens
die voor een ander
nabij is als God.

Alleen vraag ik mij af
wat ik ben: de vraag
of het antwoord.

Lied Liedboek 158b – Een schoot van ontferming is onze God

Inleiding

In deze week vieren de Joden Sukoth, het Loofhuttenfeest. Dit jaar valt dat feest van 5 tot 11 oktober. Vanwege de maankalender die de Joden hanteren schuiven die feesten elk jaar wat op. Sukoth is een feest met twee dimensies. De eerste is dat het een oogstfeest is. De oogst wordt binnengehaald en Gods zegen wordt erover gevraagd. De tweede dimensie is de herinnering aan de tocht door de woestijn toen het volk, bevrijd uit de slavernij in Egypte, op weg was naar het beloofde land. Tijdens die tocht leefden ze volgens de overlevering in tenten of hutten. Het zwervende leven was een kwetsbaar

leven, bedreigd door wilde dieren en door vijandige stammen. Ook hun onderkomens waren kwetsbare onderkomens.

In Leviticus 23 lezen we over de instelling van het Loofhuttenfeest.

In het gedeelte uit het Lucas evangelie horen we Jezus klagen dat hij zelfs geen slaapplek heeft, geen onderkomen waar hij kan rusten.

Schriftlezing: Leviticus 23, 39-44 (NBV)

39 Neem dit in acht: Op de vijftiende dag van de zevende maand, wanneer je de oogst van het land hebt gehaald, begint het feest van de HEER, dat zeven dagen duurt. De eerste dag en de achtste dag moeten voor jullie rustdagen zijn. 40 De eerste dag moeten jullie mooie vruchten plukken en takken afsnijden van dadelpalmen, loofbomen en beekwilgen. Zeven dagen lang moeten jullie feestvieren ten overstaan van de HEER, jullie God. 41 Elk jaar moet dit feest ter ere van de HEER zeven dagen lang gevierd worden. Dit voorschrift geldt voor altijd, generatie na generatie. Vier dit feest in de zevende maand. 42 Zeven dagen lang moeten jullie in hutten wonen, elke geboren Israëliet moet in een loofhut wonen, 43 om jullie kinderen eraan te herinneren dat ik de Israëlieten in hutten liet wonen toen ik hen uit Egypte wegleidde. Ik ben de HEER, jullie God.”
44 En Mozes maakte de hoogtijdagen van de HEER aan het volk bekend.

Lied Liedboek 920 – Gij hebt, o God, dit broze bestaan gewild

Schriftlezing: Lucas 9, 57-62 (NBV)

57 Terwijl ze hun weg vervolgden, zei iemand tegen hem: 'Ik zal u volgen waarheen u ook gaat.' 58 Jezus zei tegen hem: 'De vossen hebben holen en de vogels hebben nesten, maar de Mensenzoon kan zijn hoofd nergens te ruste leggen.' 59 Tegen een ander zei hij: 'Volg mij!' Maar deze zei: 'Heer, sta me toe eerst terug te gaan om mijn vader te begraven.' 60 Jezus zei tegen hem: 'Laat de doden hun doden begraven, maar ga jij op weg om het koninkrijk van God te verkondigen.' 61 Weer een ander zei: 'Ik zal u volgen, Heer, maar sta me toe dat ik eerst afscheid neem van mijn huisgenoten.' 62 Jezus zei tegen hem: 'Wie de hand aan de ploeg slaat en achterom blijft kijken, is niet geschikt voor het koninkrijk van God.'

Lied Liedboek 807 – Een mens te zijn op aarde, coupl. 1, 2, 3 en 5

Overdenking

Kwetsbare onderkomens, we zien ze als een journalist weer eens een documentaire heeft gemaakt in een vluchtelingenkamp: tenten van de UNHCR, hutjes van bij elkaar geraapt materiaal dat niet persé geschikt is voor een onderkomen. Het ziet eruit zoals het is bedoeld: tijdelijk. Het is nooit bedoeld als een blijvend huis, maar de praktijk leert dat een vluchtelingencrisis tegenwoordig gemiddeld twintig jaar duurt. In 1993 lag dat gemiddelde nog op negen jaar. Het is niet gek dat veel van de langer bestaande vluchtelingenkampen steeds meer veranderd zijn in een soort steden met winkeltjes en dienstverlening, voorzieningen, scholen. Er ontstaat daar een informele en gedoogde kampeconomie en de UNHCR functioneert er min of meer als een soort overheid.

Kwetsbaar zien ook veel bouwseltjes eruit die elk jaar rond deze tijd worden opgezet door Joden die Sukoth, het Loofhuttenfeest gaan vieren. Ze zijn een verwijzing naar ook een vluchtverhaal: de vlucht van het volk uit de slavernij in Egypte. Het was Mozes die zijn volk op die vlucht leidde, dwars door de Rode Zee, achtervolgd door de soldaten van de farao. Tegelijk is het Sukoth feest -zoals ik in de inleiding vertelde- ook een oogstfeest.

Waar de vluchtelingen van nu hun onderkomens zo proberen te bouwen dat ze in elk geval beschermd zijn tegen wat er zoal uit de hemel valt, zoals regen en sneeuw, zo

moeten Joden die een sukah (een loofhut) bouwen juist openingen in het dak laten, zodat de tijdelijke 'bewoner' van de hut de sterren aan de hemel kan zien. Ook mag de sukah niet zo stevig zijn gebouwd dat hij bij een stevige wind blijft staan.

De instabiliteit van de sukah, het gedeeltelijk open dak laat je stil staan bij de vergankelijkheid van het leven. Het verblijf in dat simpele hutje, waar je met gezin en familie of vrienden eet en soms ook slaapt laat je stil staan bij de kwetsbaarheid van het mens-zijn: je hebt tijdelijk geen huis om je te beschermen, maar je verblijft in een bouwvallig hutje onder de 'blote' hemel.

Het feest laat Israël ook stil staan bij de afhankelijkheid van God. Dit is ook de link met de woestijntocht: bij het trekken door de woestijn wist het volk Israël zich uiterst kwetsbaar en volledig afhankelijk van de Eeuwige.

We kennen allemaal de verhalen wel over die tocht: over honger en dorst, over het manna en de kwartels uit de hemel en het water uit de rots. Het is diezelfde afhankelijkheid die ook de hedendaagse vluchtelingen ervaren. Afhankelijkheid van hulporganisaties, van lokale overheden, van de UNHCR, van 'Europa', maar ook van God of Allah. Als God het wil vinden we een plek, een nieuw thuisland, InsAllah.

Lucas vertelt voorafgaand aan de evangelietekst van vanochtend dat Jezus op weg naar Jeruzalem door een Samaritaans dorp kwam, maar daar werd weggestuurd. Hij was niet welkom omdat Jeruzalem en de tempel zijn reisdoel waren en niet de plek op de berg Gerizim waar de Samaritanen God vereerden (en dat nóg doen).

Een religieus conflict zorgde ervoor dat Jezus daar geen plek vond om te eten en te slapen, zoals religieuze conflicten ook vandaag mensen uit elkaar spelen. Jezus en zijn leerlingen moesten verder. Geen wonder dat na die episode de verzuchting klinkt dat de mensenzoon geen plek heeft om zijn hoofd neer te leggen, terwijl zelfs de vossen een hol hebben en de vogels een nest. Het zou de verzuchting kunnen zijn van een hedendaagse vluchteling: de dieren hebben het in menig westers land beter dan wij, vluchtelingen. Jezus' verzuchting is misschien ook een verwijzing naar de profeet Elia, die door de raven werd gevoed toen hij moest uitwijken naar de overkant van de Jordaan en geen eigen plek had. En misschien verbond de evangelist deze uitspraak van Jezus ook wel met zijn geboorteverhaal, waarin voor dat kwetsbare nog ongebooren wezentje en zijn hoogzwangere moeder ook al nauwelijks plek was, behalve tussen de beesten in een stal.

In de afgelopen weken hebben we kunnen zien dat orkanen de kwetsbare onderkomens van mensen totaal plat legden. Veel mensen hadden niets meer. We zagen hoe in Myanmar de Rohingya's uit hun huizen en dorpen werden verdreven. We hoorden hoe hun dorpen met de grond gelijk werden gemaakt. We hebben gezien hoe heel veel steden in Syrië onherkenbaar zijn geworden, verminkt als ze zijn door luchtaanvallen en explosieven die door IS in woonhuizen en andere gebouwen is aangebracht.

Misschien prijzen we ons gelukkig dat we in een relatief veilig land wonen zonder oorlog, zonder luchtaanvallen. Maar ook ons eigen persoonlijke onderkomen is kwetsbaar. Ons lijf is kwetsbaar voor ziekten, voor veroudering, voor ongelukken.

Ook onze geest is kwetsbaar. Trauma's, een hersenziekte, dementie kunnen onze geestelijke vermogens flink aantasten. Maar het is nu juist dat kwetsbare onderkomen van ons dat bruikbaar is voor dat koninkrijk van hemel en aarde. Jezus riep mensen, juist kwetsbare mensen om hem te volgen. Heel die kwetsbaarheid blijkt ook uit de reacties die we in de lezing hoorden. De één wilde eerst zijn vader nog begraven, de ander eerst afscheid nemen van zijn huisgenoten.

Logisch, zeggen wij dan. Hoe kon Jezus nou verwachten dat je het begraven van één van je ouders aan anderen zou kunnen overlaten. En je huisgenoten vaarwel zeggen (en misschien even wat spullen inpakken) is toch ook niet zo gek? Dat is zo, maar misschien staat die vader niet zozeer voor het biologisch ouderschap, maar voor dat wat we hebben meegekregen van de vorige generatie en de generaties daarvóór. En misschien staat het huis en de huisgenoten voor alles wat ons vasthoudt, wat we maar niet kunnen loslaten. Als dat zo is, dan klinken die woorden van Jezus plotseling niet zo heel vreemd meer.

Want we kennen maar al te goed -ieder voor zich- onze verknochtheden, ons koesteren van zekerheden of schijnzekerheden, onze gehechtheid aan wat het leven voor ons plezierig maakt. Onze huizen bijvoorbeeld die zo zeker lijken, vooral in vergelijking met de kwetsbare onderkomens in vluchtelingenkampen of met de hutjes van de vele, vele

armen in gebieden die regelmatig onder water staan of getroffen worden door orkanen. We zijn gehecht aan onze zekerheden: de zekerheid van een relatief betrouwbare overheid, van een goede gezondheidszorg, van een weer steeds beter draaiende economie.

Het volgen van Jezus vraagt misschien andere kwaliteiten dan wij, westerlingen, tevoorschijn kunnen toveren. Misschien zijn het juist die mensen in hun al te kwetsbare onderkomens -vluchtelingen, mensen van huis en haard verdreven- die zich deze kwaliteiten door hun bestaan eigen hebben moeten maken. Kwaliteiten als geduld, verdraagzaamheid, hulpvaardigheid, en het altijd weer durven koesteren van hoop, tegen alle wanhoop in. Ik moest in dit verband ook denken aan een andere uitspraak van Jezus: dat het voor een kameel makkelijker is om door het oog van een naald te gaan dan voor een rijke om het koninkrijk van de hemel binnen te gaan. Het is niet zozeer een veroordeling van rijkdom, maar een uitspraak die blijkt geeft van een diep weten hoezeer de mens hangt aan bezit en zekerheden.

Joden weten maar al te goed hoe kwetsbaar het bestaan kan zijn, hoe onveilig en dat zelfs een stevig gebouwd huis en een flinke bankrekening geen bescherming bieden. Niet alleen na de vlucht uit het Egypte van de farao, maar door de eeuwen heen blijkt het joodse Sukoth feest altijd weer actueel te zijn.

Het helpt de mens zich te realiseren dat alles wat hij heeft opgebouwd, maar ook alles wat hem toevallt zoals de oogst van het land, toch niet de zo gewenste zekerheid biedt en dat wij mensen afhankelijker zijn van God of lot dan we denken en willen.

'Wie de hand aan de ploeg slaat en achterom blijft kijken, is niet geschikt voor het koninkrijk van God', zou Jezus hebben gezegd. Het klinkt hard en weinig begripvol. Zo kennen we Jezus toch niet? Of willen we hem zo niet kennen? Of zouden het woorden van Lucas zelf zijn die hij zijn eigen gemeente voorhield? Een gemeente die misschien dacht: Wat moeten we? Jezus is vermoord, Jeruzalem en de tempel verwoest. Er is geen toekomst voor ons. Lucas legt zijn antwoord als het ware in Jezus' mond: Ga niet met je rug naar de toekomst staan. Kijk niet achterom, laat de doden hun doden begraven. Draai je om, naar de toekomst waarin hij -Jezus- ons vooruit is. Volg hem, want er is vraag naar mensen zoals hij. Mensen die een ander nabij willen zijn als God; mensen die voor een ander brood en water, vuur en huis willen zijn. Alleen zo kunnen de wonden helen van al die gekwetste mensen die ook in ons land een toevlucht zoeken.

Vroeger komt niet meer terug, dat weten we. We zullen moeten leven met de gegevenheden van dit heden. Het koninkrijk ligt dan ook niet achter ons, maar vóór ons. Jezus volgen op de weg naar dat koninkrijk is leven in toewijding aan de dag van vandaag, de dag van morgen en overmorgen...Niet aan de dag van gisteren.

Jezus navolgen is geen zware morele plicht maar een manier van leven, open voor de kwetsbaarheid van anderen, maar ook voor die van jezelf.

Ga en verkondig het koninkrijk van God, zei Jezus. Ga in vrede en probeer vrede te brengen. Ga in liefde en doe wat er te doen is. Wees in Gods naam voor mensen als een dak boven hun hoofd, als een muur om hen heen, als grond onder hun voeten. Amen.

Muziek (CD): The Song Of An Exile- Adrian Snell
(*Shir Golah* - text by Menahem Mendel Dolitzki, b. 1856 - d. 1931)

Open ruimte

Gebeden

God van alle mensen,
Het is onverdraaglijk:
die beelden van de ellende van vluchtelingen,
van wanhopige gezinnen
van huilende kinderen die geen pardon krijgen,
van de tragedies die zich afspelen in detentiecentra.
We zouden zo graag willen helpen.
Maar we weten ook van de angst
bij veel mensen dat ze met te veel zijn,

dat ze misschien gevaarlijk zijn,
dat ze onze samenleving willen ontwrichten.
Ook in eigen kring spelen deze angsten een rol,
zijn er weerstanden tegen moslims.

Wij bidden:
dat we leren zien dat vluchtelingen
mensen zijn zoals wijzelf,
met dezelfde angsten,
met dezelfde vreugden,
met hetzelfde verdriet,
met dezelfde vragen...
Maak dat wij durven zijn
als een dak boven hun hoofd,
als een muur om hen heen,
als grond onder hun voeten.

Wij bidden voor onszelf en voor elkaar:
dat we onze kwetsbaarheid erkennen,
dat we onze eigen beperkingen kennen,
dat we elkaar daarin helpen.

We bidden voor wie ziek zijn.
We noemen hier met name Trudy ter Brake,
voor wie rouwt om een gestorven geliefde,
in het bijzonder nu voor de familie en vrienden
van Eberhardt van der Laan,
dat ze mogen ervaren dat er mensen zijn
die om hen heen staan.

Stil gebed

We bidden om licht,
om mensen van licht,
om mensen die uw licht weerkaatsen...
dat ook wij die mensen zijn.
Amen.

Slotlied 'Er is een stad voor vriend en vreemde'

Opdracht en zegenbede

Laten we gaan van hier, ons gezicht gericht naar de toekomst, onze voeten klaar om de weg te gaan naar en met de ander, in alle kwetsbaarheid en lichtheid. Laten we gaan, maar niet zonder te vragen om zegen voor onderweg.

Behoed ons
zegen ons
bewaar ons
Jij, Eeuwige, die ons hebt toegekeerd
naar elkaar,
om elkaar
te zegenen
te bewaren
te behoeden

Zegenlied Liedboek 419 – Wonen overal, nergens thuis

Doven van de kaars

Orgelspel na de dienst

Collecte bij de uitgang, bestemd voor Projecten Doopsgezinde Gemeenteopbouw

Voorganger: ds. Carla Borgers

Organist: Henk Oosterveen